

Centrum pre deti a rodiny Necpaly

Správa z monitoringu národného preventívneho mechanizmu

Adresa zariadenia:	Necpaly 44, 038 12 Necpaly, Slovenská republika
Zriaďovateľ :	Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
Riaditeľ:	Mgr. Ladislav Adamovič
Typ zariadenia:	Centrum pre deti a rodiny
Kapacita:	70
Dátum návštevy:	1.2.2024
Dátum vydania správy:	15.05.2024
Číslo sp.:	KPD-MPS 42/2024
Návštevu vykonali:	Mgr. Adrián Klimo, PhDr. Katarína Hatráková, JUDr. Markéta Gašajová, PhD., Mgr. Martina Jamečná, Mgr. Magda Handlovská, Ivan Lakatoš

Obsah

Obsah	2
1. Úvodné informácie	3
1.1. Národný preventívny mechanizmus, ciele a postupy	3
1.2. Charakteristika monitorovaného zariadenia	5
1.3. Priebeh návštevy	6
1.4. Závery z návštevy	6
2. Monitorované oblasti	8
2.1. Vzťahy v zariadení a atmosféra v zariadení.....	8
2.2. Kontakt s okolitým svetom	10
2.3. Režimové a organizačné opatrenia	13
2.4. Prostredie a materiálne podmienky zariadenia	18
2.5. Personál zariadenia	21
3. Prehľad opatrení komisára pre deti a príkladov dobrej praxe	23
3.1. Prehľad opatrení.....	23
3.2. Prehľad príkladov dobrej praxe (tzv. good practices).....	24

1. Úvodné informácie

1.1. Národný preventívny mechanizmus, ciele a postupy

Komisár pre deti plní od roku 2023 **úlohy národného preventívneho mechanizmu** v Slovenskej republike (ďalej len „NPM“) podľa Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (tu uvedený protokol a dohovor ďalej len „Opčný protokol“ a „Dohovor“)¹.

Účelom NPM je zavedenie **systemu pravidelných návštev** (monitoringov) vykonávaných nezávislými medzinárodnými a národnými orgánmi na miestach, kde sú osoby pozbavené ich slobody, v záujme predchádzania mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „zlé zaobchádzanie“).

Postavenie NPM sa v zmysle čl. 3 opčného protokolu v Slovenskej republike zverilo do pôsobnosti troch už existujúcich orgánov ochrany ľudských práv - verejného ochrancu práv, komisára pre deti a komisára pre osoby so zdravotným postihnutím.

Vo vzťahu ku pôsobnosti komisára pre deti **ide o výkon systematických návštev na miestach, kde sa nachádza alebo môže nachádzať osoba, ktorá je dieťaťom**. Ide nielen o miesta, kde takéto osoby sú alebo môžu byť obmedzené na slobode orgánmi verejnej moci, ale aj o miesta, kde takéto osoby sú alebo sa môžu nachádzať v dôsledku odkázanosti na poskytovanie starostlivosti, a to bez ohľadu na to, či ide o zariadenia štátne alebo súkromné.² Cieľom národného preventívneho mechanizmu je zabrániť mučeniu a inému zlému zaobchádzaniu **zo strany štátu**, teda len v miestach a na miestach, kde štát vystupuje prostredníctvom svojich zamestnancov alebo poverených osôb; Výkon NPM sa riadi internými predpismi Úradu komisára pre deti (ďalej len „ÚKPD“).

Slovenská republika má vytvorené represívne a kontrolné mechanizmy pre miesta, kde sú umiestnené maloleté deti bez možnosti opustiť tieto miesta. **Úlohou NPM je však vytvorenie preventívneho mechanizmu, s cieľom pôsobiť do budúca**. Hlavnou pracovnou metódou je rozširovanie tzv. „best practices“, ktoré sú systematicky zbierané, analyzované a následne implementované do praxe, a to aj zo zahraničia.

Podľa odporúčaní OSN pre NPM bol vypracovaný **harmonogram návštev**, ktorého kritériá zohľadňujú geografické a logistické princípy tak, aby bolo možné vykonať návštevy vo všetkých miestach bez výnimky, kde sa nachádzajú maloleté deti a aby vykonanie návštev bolo systematické, teda opakované v horizonte niekoľkých rokov tak, aby bolo efektívne.

¹ § 4 ods. 1 písm. b) bod 2. Zákona 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím“).

² § 4 ods. 2 písm. h) Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

Komisár pre deti sa **pri návštevách zariadení zameria na odhaľovanie systémových nedostatkov**, ktoré vedú alebo by mohli viesť k zlému zaobchádzaniu s osobami umiestnenými v zariadeniach. Komisár pre deti skúma tak hmotné podmienky pobytu v zariadeniach, ako aj jeho inštitucionálny rámec, a všíma si záruky proti zlému zaobchádzaniu, t. j. mieru zabezpečenia práv osôb obmedzených na slobode a mieru ich praktického uplatňovania.³ Monitoring vykonávajú zamestnanci ÚKPD najmä rozhovormi s vedením a zamestnancami zariadenia, rozhovormi s deťmi umiestnenými v zariadení, pozorovaním priestorov zariadenia, nahliadaním do spisov a iných úradných záznamov.

Po **každom monitoringu sa spracuje správa**⁴. Správa sa skladá z jednotlivých častí – monitorovaných oblastí, kde sa popisujú zistené skutočnosti. V prípade zistených nedostatkov obsahuje správa návrh prostriedkov nápravy⁵ alebo žiadosť o prijatie opatrení⁶ s určenou lehotou na vykonanie nápravy. V prípade, že zariadenie má v nejakej oblasti dobré výsledky, resp. vhodne nastavené postupy, správa môže konštatovať, že takýto postup možno považovať za dobrú prax (tzv. „best-practices“ ako sa uvádza v zahraničí).

Správa sa následne posieľa **na vyjadrenie monitorovanému zariadeniu**, s určenou lehotou na vyjadrenie. Zariadenie sa v určenej lehote má vyjadriť k navrhnutým prostriedkom nápravy/opatreniam a spôsobu ich realizácie. V prípade nedostatočnej odpovede zariadenia, zariadenie bude požiadané o doplnenie informácií, prípadne vzhľadom na charakter situácie bude informovaný nadriadený orgán. V zariadení je spravidla vykonaná komisárom pre deti opätovná návšteva, za účelom preverenia nápravy zistených nedostatkov.

Finálna verzia správy sa **zverejňuje v anonymizovanej podobe na webovom sídle ÚKPD** a posieľa sa koordinačnému orgánu NPM, ktorým je verejný ochranca práv.⁷ Sprístupnenie správy a oboznámenie verejnosti s nedostatkami a príkladmi dobrej praxe pomáha naplňať účel NPM, ktorým je prevencia zlého zaobchádzania.

³ Ako uvádza aj dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona č. 1354/2023, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

⁴ § 5 ods. 3 Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

⁵ § 4 ods. 2 písm. f) Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

⁶ § 4 ods. 2 písm. a) bod 4 Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

⁷ § 5 ods. 3 Zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

1.2 Charakteristika monitorovaného zariadenia

Centrum pre deti a rodiny Necpaly (ďalej aj ako „CDR“ alebo „zariadenie“) je štátna rozpočtová organizácia, ktorej zriaďovateľom je Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny.

CDR sa nachádza v obci Necpaly vzdialenej približne 12 km od mesta Martin. V obci sa nachádza základná aj materská škola, zastávka do najbližšieho väčšieho mesta Martin je vzdialená približne 200 metrov, pričom verejná doprava premáva pravidelne.

Kmeňová budova centra (*kde sa vykonávajú opatrenia pobytovou formou*) je účelovo postavený objekt. Pozostáva z dvoch krídel (východného a západného) a spojovacieho trojpodlažného vestibulu. Nachádzajú sa v nej skladové priestory, reprezentatívne a rokovacie priestory, priestory určené na voľnočasové aktivity, priestory pre odborný tím a administratívu, priestory pre samostatne usporiadané skupiny, ďalšie väčšie i menšie obytné jednotky.

CDR vykonáva pobytovou formou nasledovné opatrenia:

1. Pobytové opatrenia súdu, t.j. opatrenia dočasne nahrádzajúce dieťaťu jeho prirodzené rodinné prostredie alebo náhradné rodinné prostredie na základe
 - a. rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti⁸
 - b. rozhodnutia súdu o nariadení neodkladného opatrenia⁹
 - c. rozhodnutia súdu o uložení výchovného opatrenia;¹⁰
2. Pobytové opatrenie na predchádzanie vzniku, prehlbovania a opakovania krízových situácií dieťaťa
 - a. na požiadanie orgánu sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately o dočasné krízové umiestnenie dieťaťa;¹¹
3. Dobrovoľné pobytové opatrenia pre deti na základe
 - b. dohody s rodičom alebo osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa¹²
 - c. požiadania dieťaťa;¹³
4. Dobrovoľné pobytové opatrenia pre plnoleté fyzické osoby.¹⁴

Kapacita CDR je 70 detí, rozdelených nasledovne: samostatne usporiadané skupiny: 20, dobrovoľné pobyty: 10, profesionálne rodiny: 30; mladí dospelí: 10. V CDR sú 2 samostatne usporiadané skupiny, v ktorej je umiestnených 10 detí (v čase návštevy bolo v jednej 11 detí),

⁸ § 54 Zákona č. 36/2005 Z. z. zákona o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon o rodine“)

⁹ § 365 a 367 Zákona č. 161/2015 Z. z. Civilný mimosporový poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „CMP“)

¹⁰ § 37 ods. 3 Zákona o rodine.

¹¹ § 45 ods. 1 písm. c) bod 1 Zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „Zákon č. 305/2005 Z. z.“)

¹² § 47 Zákona č. 305/2005 Z. z.

¹³ § 46 ods. 1 písm. a) bodu 2 Zákona č. 305/2005 Z. z.

¹⁴ § 46 ods. 1 písm. b) bod 2 a § 46 ods. 1 písm. c) Zákona č. 305/2005 Z. z.

ktoré vychováva 6 vychovávateľov. Súčasne má CDR skupinu pre mladých dospelých (*t.j. deti od 15 rokov*), kde bývajú max. 10 mladí dospelí, ktorých CDR vedie k samostatnosti.

V čase návštevy bolo v CDR umiestnených 21 detí na samostatne usporiadaných skupinách, 4 deti na skupine mladých dospelých a 28 detí v profesionálnych rodinách. Priemerná dĺžka pobytu dieťaťa v zariadení je uvádzaná v rozhraní 3,97 rokov. Za monitorovacie obdobie prijali v CDR 18 detí a z CDR odišlo 17 detí a mladých dospelých; z dôvodu sanácie rodinného prostredia - 8, z dôvodu plnoletosti / osamostatnenia sa - 6 / z dôvodu zabezpečenia náhradnej osobnej starostlivosti - 2 / z dôvodu zmeny zariadenia - 1 dieťa.

Momentálne sa v zariadení nenachádzajú deti so zdravotným postihnutím, ani maloleté matky s deťmi a ani deti s cudzou štátnou príslušnosťou.

1.3 Priebeh návštevy

Návšteva sa uskutočnila dňa 1.2.2024. Na mieste bol prítomný riaditeľ zariadenia Mgr. Ladislav Adamovič a zamestnanci zariadenia. Vedeniu CDR ako aj jednotlivým zamestnancom poverení zamestnanci UKPD vysvetlili účel návštevy vykonávanej z titulu NPM a proces monitoringu.

Návštevu zariadenia vykonali zamestnanci ÚKPD: Mgr. Adrián Klimo, PhDr. Katarína Hatráková, JUDr. Markéta Gašajová, PhD., Mgr. Martina Jamečná, Mgr. Magda Handlovská a Ivan Lakatoš (v pozícii peer pracovníka).

Zamestnanci ÚKPD počas návštevy realizovali prehliadku celého zariadenia, vrátane vonkajších priestorov, viedli rozhovory s riaditeľom zariadenia, sociálnym pracovníkom, vychovávateľmi a profesionálnom rodinou (rodičia, deti), a deťmi na skupinách. Súčasťou monitoringu bolo aj nahliadnutie do spisovej dokumentácie náhodne vybranej vzorky detí, a ostatnej dokumentácie vedenej CDR. Zamestnanci CDR poskytli pri monitoringu plnú súčinnosť.

1.4. Závery z návštevy

Na základe vykonaného monitoringu komisár pre deti konštatuje, že v zariadení **nedochádza k zlému zaobchádzaniu**. V zariadení bola príjemná atmosféra, a je viditeľné, že vedeniu CDR a zamestnancom **záleží na kvalite poskytovaných služieb CDR a dodržiavaní jednotlivých práv detí**.

Medzi deťmi a zamestnancami bol viditeľný blízky vzťah a priateľská komunikácia. Z chovania a rozprávania detí vyplýva, že sú v zariadení spokojné a majú sa na koho obrátiť so svojimi problémami.

Komisár pre deti súčasne konštatuje **niekoľko menších nedostatkov**, resp. skôr priestor na zlepšenie, týkajúce sa najmä:

- zachovania súrodeneckých väzieb, minimalizovania presúvania a rozdeľovania súrodencov v rámci organizačných zložiek zariadenia,
- naplnenia potreby blízkej osoby pre deti nachádzajúce sa v profesionálnych rodinách - zabezpečiť bezpečný kontakt (dôverníka) pre tieto deti v zariadení, v prípade krízovej situácie, ktorý aktuálne absentuje,
- zverejnenia kontaktov na nezávislé externé dozorujúce a kontrolné orgány a inštitúcie a informovanie detí o týchto subjektoch,
- zabezpečenia možnosti uzamykania sa v priestoroch kúpeľní, toaliet.

Komisár záverom uvádza, že zariadenie je napriek uvedeným nedostatkom **na vysokej odbornej úrovni v starostlivosti o deti**, pričom medzi zisteniami v tejto správe uvádza aj viaceré **príklady dobrej praxe**, napr.

- spôsob zloženia samostatne usporiadaných skupín na základe preferencií detí + blízke vzťahy medzi deťmi a zamestnancami zariadenia,
- projekt káva s riaditeľom za účelom nastavenia individuálneho plánu osamostatnenia sa dieťaťa,
- aktívne zisťovanie skutočných dôvodov umiestnenia dieťaťa do zariadenia a poskytovanie pomoci rodinám detí,
- poskytovanie podpory, bezpečia a akceptácie v otázkach vierovyznania, sexuálnej orientácie a pod.

Opatrenia prijaté komisárom pre deti, a jednotlivé príklady dobrej praxe sú uvádzané v texte v kapitole 2 pri jednotlivých oblastiach, ktoré boli monitorované, a komplexne zosumarizované v kapitole 3 tejto správy.

2. Monitorované oblasti

2.1. Vzťahy v zariadení a atmosféra v zariadení

2.1.1. Vzťahy medzi deťmi a zamestnancami zariadenia

Z návštevy zariadenia vyplynulo, že atmosféra v zariadení je veľmi uspokojivá a optimálna. Vedenie zariadenia sa snaží pristupovať v práci k deťom s rešpektom k jeho potrebám.

Z rozhovorov s deťmi bolo zjavné, že majú dobré vzťahy s vychovávateľmi na skupinách a môžu sa na nich kedykoľvek v prípade potreby obrátiť. Počas návštevy sme mali možnosť viackrát vidieť komunikáciu medzi vychovávateľmi a deťmi, nakoľko vstupovali počas rozhovorov do dverí a komunikovali medzi sebou. Komunikácia bola priateľská, rešpektujúca, bolo viditeľné, že deti majú s vychovávateľmi blízky vzťah.

Zariadenie dokonca zloženie samostatne usporiadaných skupín realizovalo konkrétnym postupom, pri ktorom deti v súkromí uvádzali, s ktorým zamestnancom (*vychovávateľom*) by chceli byť na skupine. Následne vedenie s vychovávateľmi vyhodnocovalo závery a kreovalo v zmysle nich zloženie skupín v CDR. Uvedený postup výrazne napomáha k budovaniu bližších vzťahových väzieb medzi deťmi a vychovávateľmi a považujeme ho za **príklad dobrej praxe**.

V zariadení je nariadené jednotné vykonanie, a deti oslovujú vychovávateľky teta – niekedy aj menom. Vychovávatelia oslovujú deti krstným menom. Napriek vykaniu vychovávatelia uviedli, že vzťah s deťmi majú blízky a nemajú pocit, že by vykание bolo akousi bariérou. Deti sa vychovávateľom zdôverujú s rôznymi problémami.

Z rozhovorov a spisovej dokumentácie CDR nevyplýva, že by sa v zariadení vyskytovali vážnejšie konflikty medzi zamestnancami a deťmi. V prípade vzniku konfliktov medzi deťmi, alebo medzi zamestnancami a deťmi (*ak túto situáciu nevie vyriešiť vychovávateľ*), obrátia sa na koordinátora (*zamestnanec CDR poverený a vyškolený riešiť obdobné situácie*). V prípade väčšieho konfliktu nastúpi odborný tím (*sociálny pracovník, psychológ a špeciálny pedagóg*), ktorý analyzuje prípad konfliktu a aktívne ho rieši.

V CDR bol vytvorený projekt „káva s riaditeľom“, kde sa riaditeľ na káve stretne s každým chovancom, ktorý dovŕšil 15 rokov a nastaví si individuálny plán osamostatnenia do 18 rokov. Tento plán má 4 oblasti: a) duševná, b) vzťahová – fyzická, c) spirituálna d) pracovná. Plán sa uskutočňuje v spolupráci s vychovávateľmi a odborným tímom, pričom cieľom je, aby dieťa bolo v 18 rokoch úplne samostatné v oblasti samoobslužných činností a malo aj pracovné uplatnenie. Uvedený projekt hodnotíme ako **príklad dobrej praxe**.

2.1.2. Vzťahy medzi deťmi

Na základe vykonaných rozhovorov bolo zjavné, že v zariadení nedochádza k šikane, prípadne k vážnym (*a násilným*) hádkam medzi deťmi.

Vychovávateľa síce evidujú pravidelné sťažnosti od detí na iné deti, ale po prešetrení vyplynie, že ide o bežné detské konflikty – používanie vulgarizmov, vzájomné branie rôznych predmetov, a pod. Fyzické násilie je ojedinelé.

Vychovávateľa si vždy predvolajú a vypočujú strany, a porozprávajú sa s nimi, a nastaví spôsob riešenia danej situácie v súlade s výchovnými procesmi zariadenia. Všetky vážne incidenty evidujú v spisovej dokumentácii. Zariadenie má všeobecný krízový plán uvedený v programe CDR, ale konflikty sa riešia primárne na individuálnej báze.

V oblasti potencionálnych prejavov šikany spolupracuje CDR aj so školou, ktorú navštevujú klienti CDR, a zúčastňuje sa pravidelne pedagogických rád.

V záujme predchádzania konfliktov niekedy v zariadení dochádza k rozdeleniu súrodencov na skupinách, ak sa overí, že lepšie spolu vychádzajú, ak sú na samostatných skupinách. Vzhľadom na fakt, že deti voľne chodia po zariadení a medzi súrodeneckými skupinami, tak nie je nijakým spôsobom obmedzený ich kontakt – čo zamestnanci ÚKPD preverili aj počas monitoringu zariadenia. Súrodenecké väzby sú tak zachované a naďalej rozvíjané.¹⁵

V jednom konkrétnom prípade maloletého dieťa, ktorého spisová dokumentácia bola predmetom monitoringu bolo zistené, že súrodenci sú rozdelení do profesionálnej rodiny a samostatne usporiadanej skupiny. Z odôvodnenia riaditeľa CDR vyplýva, že sa jedná o dočasné riešenie a situáciu medzi súrodencami vyhodnocujú, kontakt maloletej, ktorá sa nachádza na samostatne usporiadanej skupine so súrodencami v profesionálnej rodine zabezpečujú.

Opatrenia komisára pre deti

1. Dbať na zachovanie súrodeneckých väzieb, minimalizovať presúvanie a rozdeľovanie súrodencov v rámci organizačných zložiek zariadenia; vždy voliť rozdelenie súrodencov len ako krajné riešenie, v záujme napr. ich lepšieho vzájomného vychádzania, a pravidelne preverovať, či v prípade rozdelenia súrodencov do samostatných skupín sú súrodenecké väzby zachované;

Termín plnenia: priebežne

¹⁵§ 51 ods. 5 Zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov (**Zákon č. 305/5005 Z. z.**): „Pri zaradovaní dieťaťa do profesionálnej náhradnej rodiny alebo samostatne usporiadanej skupiny sa rešpektujú súrodenecké väzby a rodičovské väzby. Centrum utvára podmienky na zoznámenie dieťaťa s profesionálnym náhradným rodičom, na uľahčenie nadviazania výchovného vzťahu medzi dieťaťom a profesionálnym náhradným rodičom a na uľahčenie kontaktu medzi rodičom dieťaťa, osobou, ktorá sa osobne stará o dieťa, inou blízkou osobou dieťaťa alebo žiadateľom o náhradnú rodinnú starostlivosť a dieťaťom umiestneným v profesionálnej náhradnej rodine.“

2. Zabezpečiť vzdelávanie zamestnancov centra v otázke vyhodnocovania súrodeneckých väzieb, spôsobe udržiavania súrodeneckých väzieb v rámci vnútornej štruktúry zariadenia.

Termín plnenia: priebežne

2.2. Kontakt s okolitým svetom

2.2.1. Adaptácia

V adaptačnej fáze sa v zariadení pristupuje k deťom individuálne, podľa ich potrieb, veku, primerane podľa toho, z akého prostredia prídu (*niektoré deti nepoznajú posteľ, základné hygienické návyky, iné sú zo sociálne lepšieho prostredia*).

Adaptácia prebieha pol roka, ak osobitné okolnosti nevyžadujú dlhší čas. Sociálny pracovník zariadenia pravidelne komunikuje s rodinou a príslušným pracovníkom kurately. Po vzniku ambulantného a terénneho úseku v zariadení sa veľmi výrazne zlepšil systém práce s rodinou.

Zariadenie sa snaží čo najskôr po umiestnení dieťaťa zorganizovať stretnutie rodinného kruhu, a nájsť v spolupráci s príslušným úradom práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR), blízku rodinu, do ktorej by dieťa mohlo byť zverenú. U dieťaťa sa vykoná SWOT analýza – celková diagnostika dieťaťa, silných a slabých stránok a spôsobu práce s dieťaťom.

Dieťa sa počas adaptácie učí základné organizačné pravidlá zariadenia, dieťaťu sa venuje pravidelne psychológ, ktorý monitoruje stav dieťaťa, je tiež vynechávané z výkonu služieb rozdelených medzi deti (upratovanie, varenie) v úvodných týždňoch adaptácie. Sociálne pracovníčky zabezpečujú pravidelný kontakt s rodičmi, ak tomu nebránia vážne prekážky.

Ako príklad dobrej praxe konštatujeme prístup zamestnankýň (sociálnych pracovníčok) CDR, ktoré hneď v úvode adaptačnej fázy a umiestnenia mal. dieťaťa do zariadenia zisťujú skutočné dôvody umiestnenia do zariadenia, najmä či nejde o umiestnenie z dôvodov nedostatočných majetkových pomerov.¹⁶ V jednom prípade zistili, že jeden z dôvodov umiestnenia dieťaťa do zariadenia sú hlavne bytové podmienky dieťaťa (*rozbité okná, nefunkčná pec a pod.*). Sociálne pracovníčky následne kontaktovali spolupracujúce občianske združenie a aj s ich pomocou zabezpečili výmenu okna a zbierku finančných prostriedkov na

¹⁶ § 54 ods. 2 a ods. 3 Zákona č. 35/2006 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov: „(2) Súd môže nariadiť ústavnú starostlivosť len vtedy, ak je výchova dieťaťa vážne ohrozená alebo vážne narušená, nie je možné dieťa zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo pestúnskej starostlivosti a

a) dieťa je osvojiteľné a nie je možné ho zveriť do starostlivosti budúcich osvojiteľov alebo do starostlivosti fyzickej osoby podľa osobitného predpisu,

b) rodičia dieťaťa nežijú alebo im v starostlivosti o dieťa bráni závažná prekážka,

c) uložené výchovné opatrenie podľa § 37 ods. 3 nevedlo k náprave alebo

d) rodičia dieťaťa sú pozbavení výkonu rodičovských práv.

(3) Za vážne ohrozenie alebo vážne narušenie výchovy maloletého dieťaťa sa nepovažujú **nedostatočné bytové pomery alebo majetkové pomery** rodičov maloletého dieťaťa.“

pec. Uvedené sa zrealizovalo v rámci 6 mesiacov, a bol podaný návrh na súd na zrušenie ústavnej starostlivosti.

Zo spisovej dokumentácie však vyplynulo, že priet'ahy v súdnom konaní spôsobili, že dieťa sa vrátilo do rodiny až po roku a pol., čo je vážny problém súčasného stavu súdnictva, ktoré v prípadoch mal. detí nereaguje dostatočne promptne. Samotný výbor CPT zdôrazňuje, že: „*všetci užívatelia, ktorí sú umiestnení v zariadeniach sociálnej starostlivosti, bez ohľadu na to, či majú alebo nemajú opatrovníka, musia mať účinné právo iniciovať konanie, v ktorom **súd urýchlene rozhodne** o zákonnosti ich umiestnenia a pobytu **a pravidelne ho preskúma**, a v tejto súvislosti musia mať možnosť byť osobne vypočutí pred sudcom a byť zastúpení právnym zástupcom*“,¹⁷ čo možno primerane aplikovať aj v prípade umiestnenia do zariadenia určeného pre starostlivosť o deti.

Opatrenie komisára pre deti

3. **Ministerstvo spravodlivosti SR:** Analyzovať aktuálny stav rýchlosti a efektívnosti súdnych konaní o nariadení neodkladného opatrenia, uložení výchovného opatrenia, nariadení ústavnej starostlivosti vo veciach umiestnenia dieťaťa do zariadenia¹⁸ (ako aj konaní o ich zrušení) a vykonať opatrenia potrebné k zabezpečeniu nápravy zistených nedostatkov.

Termín plnenia: bezodkladne

2.2.2. Vychádzky a Návštevy

Deťom sú v zariadení umožňované pravidelné kontakty s rodinou.¹⁹ Počas návštev rodiny majú zabezpečené súkromie a prítomnosť tretej osoby je len v nariadených prípadoch, kde to vyžaduje najmä bezpečie dieťaťa. V zariadení sa návštevy vykonávajú spravidla v nato vyhradenom priestore, prípadne kdekoľvek v zariadení podľa situácie. Frekvencia návštev závisí od snahy rodičov, zariadenie sa snaží maximálne podporiť stretávanie. Návštevy sa nezakazujú (len keď je to výslovne nariadené (odporúčané) ÚPSVaR zo špecifických dôvodov ako predchádzajúce týranie, násilie a pod.).

Oficiálne návštevy prebiehajú v zariadení od 15:00 hod. do 19:00 hod. Ale v prípade potreby, je možné deti navštíviť aj mimo týchto hodín. Deti môžu okrem rodičov navštevovať aj spolužiaci, známy a širšia rodina.

¹⁷ Rada Európy / Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT), Informačný prehľad: Osoby zbavené slobody v zariadeniach sociálnej starostlivosti. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680a8ae64>.

¹⁸ § 49 ods. 1 Zákona č. 305/2005 Z. z.

¹⁹ § 53 ods. 1 Zákona č. 305/2005 Z. z. „*Dieťa, pre ktoré je v centre vykonávané pobytové opatrenie súdu, má právo stretávať sa s rodičom, ak nebolo rozhodnutím súdu ustanovené inak. Centrum, orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately a obec poskytujú dieťaťu a jeho rodičovi pomoc na uľahčenie priebehu stretnutí, na rozvoj a úpravu ich vzájomných vzťahov a na úpravu ich rodinných pomerov.*“

V prípade rozdelenia súrodencov sa zariadenie snaží prostredníctvom sociálnych pracovníkov zachovávať a podporovať rodinné a súrodenecké väzby, a to min. raz za mesiac. Stretnutia sú neformálne (napr. v kine, reštaurácii, na v pizzerii a pod.).

Dlhšie pobyty dieťaťa mimo zariadenia (prázdniny, návšteva rodičov) podliehajú vyjadreniu príslušného ÚPSVaR.²⁰ Následne zhodnotí situáciu riaditeľ a rozhodne o pobyte mimo zariadenia. Z rozhovorov s deťmi, aj so zariadením vyplýva, že zariadenie pobyty mimo centra aktívne podporuje, najmä s ohľadom na snahu udržiavať rodinné väzby, čím je naplnená aj zákonná povinnosť centra.²¹ Pobyty sú značené v spisovej dokumentácii. Po návrate dieťaťa zo zariadenia je vykonané posúdenie vplyvu pobytu dieťaťa mimo centra na jeho psychický, fyzický a sociálny vývin.²²

Pre deti do 15 rokov sú samostatné vychádzky povolené v okolí zariadenia v dedine. Dva krát do roka sa realizujú pre deti školenia, kde sa im vysvetľujú pravidlá cestnej premávky, nosenie prilby na bicykli a pod. Deti a mládež od 15 rokov môžu ísť samostatne aj na väčšiu vzdialenosť ako napr. Martin, Dolný Kubín a pod. Vopred sa s vychovávateľom dohodnú na čase návratu do zariadenia.

Úteky v zariadení nemávajú, deti dodržiavajú pravidlá návratu do zariadenia. Uvedené nasvedčuje, že deťom je poskytovaná dostatočná miera slobody, deti a zamestnanci zariadenia majú v sebe vzájomnú dôveru, a deti môžu chodiť v dostatočnom množstve na pobyty a návštevy, preto je zrejmé, že nemajú potrebu realizovať útek, čo hodnotíme vysoko pozitívne.

2.2.3. Prístup k mobilu a internetu

Internet je pre deti dostupný v celom zariadení. Môžu sa k nemu pripojiť zo súkromných počítačov/mobilných telefónov/tabletov, resp. so zariadení CDR.

Prístup k telefónom je však obmedzený, v CDR platí plošné pravidlo odobratia telefónov o 22:00 hod. na celú noc, ráno telefón odovzdajú deťom. Súčasne je zavedené obmedzenie k používanou mobilov od 18:00 – 20:00 hod.

Dieťa by malo mať v zásade neobmedzenú možnosť držby telefónu, t.j. telefón by nemal byť dieťaťu odoberaný, pokiaľ k tomu neexistuje dôvod. Zariadenie môže na základe transparentných a jednoznačných pravidiel obmedziť ich používanie napr. pre potreby prípravy do školy, komunitných činností, stravovania, alebo počas nočného klúdu, v prípade nebezpečia (napr. pozerania nevhodného obsahu), ale len s ohľadom na individuálne okolnosti.

²⁰ § 53 ods. 4 Zákona č. 305/2005 Z. z.

²¹ V zmysle najmä § 46 ods. 11 a § 53 Zákona č. 305/2005 Z. z.

²² § 46 ods. 9 Zákona č. 305/2005 Z. z.

Odoberanie mobilu pre účely nočného klúdu by malo byť individualizované, resp. minimálne odvodené od veku detí. Deti staršie ako 15 rokov by mali mať možnosť mať pri sebe telefón neustále, a odoberanie nastaviť najmä v prípade vyššie spomenutých individuálnych okolností.

Deti nad 15 rokov by sa zároveň mali učiť vlastnej zodpovednosti, a to aj s ohľadom na používanie mobilného telefónu na úkor iných činností. Súčasne takto staré deti môžu mať vybudované blízke vzťahy (priateľov, priateľky) mimo CDR, a striktné odovzdanie telefónu o 10:00 nemusí byť v prípade takto starých detí vhodné a účelné.

Deti do 15 rokov je vhodné v používaní telefónov korigovať viac, najmä obmedzovať používanie počas dňa na plnenie školských povinností, a iných aktivít. V čase nočného klúdu môže byť takémuto dieťaťu odobraný telefón, najmä v prípade že opakovane na ňom trávi čas. Každý zásah však musí byť dieťaťu vopred odkonzultovaný a stanovené presné podmienky obmedzenia.

Opatrenie komisára pre deti

4. Prehodnotiť vnútornú politiku odoberania mobilných telefónov. Zariadenie by malo umožniť dieťaťu nad 15 rokov disponovať telefónom bez zásadnejších obmedzení. Obmedzenie používania telefónov môže byť uplatňované, ale malo by byť individualizované a určené na základe konkrétnych pravidiel, a to najmä v prípade detí mladších ako 15 rokov.

Termín plnenia: bezodkladne

2.2.4. Súkromie korešpondencie

Na základe informácií od detí a zamestnancov sa nekontroluje listová, elektronická korešpondencia a telefonické hovory. Deti majú dostatok súkromia na telefonické rozhovory.²³ Do zariadenia sú doručované aj listy a balíky, pričom zariadenie ich obsah nekontroluje. Ku kontrole by zariadenie pristúpilo jedine v prípade, ak by existovalo dôvodné podozrenie, že obsah balíka môže byť nebezpečný alebo nelegálny. V takomto prípade musia byť kontroly balíkov a listov realizované za prítomnosti adresáta (dieťaťa).

2.3. Režimové a organizačné opatrenia

2.3.1 Režim dňa

Usporiadanie denného režimu v zariadení nie je plošné a striktné stanovené. Zariadenie rešpektuje individualitu detí, ich preferencie, rozumovú a vôľovú vyspelosť. Zariadenie

²³ Čl. 16 Dohovoru o právach dieťaťa: „Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do svojho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť.“

(vychovávateľa) reguluje len zásadné veci ako čas nočného kľudu, čas vstávania a čiastočne stravovanie (to však neplatí plošne).

Deti doobedia trávia v školách. Deti navštevujú školu verejnou dopravou, resp. školu v dedine peši. Sprievod vychovávateľov je zabezpečený vzhľadom na vek dieťaťa. V poobedných hodinách sa venujú príprave do školy, záujmovým aktivitám, krúžkom – program jednotlivcov je individualizovaný.

2.3.2. Voľnočasové aktivity

Zariadenie podporuje deti vo výbere voľnočasových aktivít mimo zariadenia. Deti navštevujú rôzne krúžky a tréningy. Niektoré voľnočasové aktivity realizujú aj v rámci obce, pre iné je potrebné dochádzať do okolitých miest, najmä do Martina. Na realizáciu voľnočasových aktivít využívajú aj centrá voľného času. Zariadenie organizuje pre deti rôzne kultúrne, športové podujatia, možnosť účasti v táboroch a pod.

CDR má tiež napr. spoluprácu s občianskym združením, v ktorom sa nachádza farma, kam môžu deti chodiť na hipoterapiu, art terapiu a terapiu prácou, čo často využívajú.

Deti od 16 rokov majú možnosť chodiť na brigády. Je to pre nich motivačné, nakoľko si môžu zarobiť a získajú aj pracovné návyky. Vedenie zariadenia aktívne informuje deti o možnostiach brigády v okolí, a v prípade realizácie brigády dohliada na dodržiavanie zákonných požiadaviek zamestnania, čo bolo monitoringom preverené.

2.3.3. Systém hodnotenia

Frekvencia hodnotenia detí závisí od toho, ako sa dieťa správa, aké problémy momentálne má a v akej životnej fáze sa nachádza. Denné hodnotenie sa vykonáva najmä v problémových situáciách (zvýšená agresivita a pod.), často za účasti psychológa.

Proces hodnotenia prebieha formou komunitného sedenia, raz týždenne.

Pri pozitívnom hodnotení sa navzájom na skupine deti ocenia, dieťa ocení aj vychovávateľ a riaditeľ.

V prípade negatívneho hodnotenia existuje systém opatrení:

- a) pokarhanie vychovávateľom,
- b) pokarhanie koordinátorom,
- c) pokarhanie riaditeľom.

Po troch riaditeľských pokarhaniach (ktoré sa aplikuje len vo vážnych prípadoch), sa zvažuje umiestnenie dieťaťa do diagnostického centra, za účasti psychológa, príslušného ÚPSVaR.

Deti sú o jednotlivých opatreniach a formách hodnotenia oboznámené, aktuálny systém hodnotí vedenie CDR ako funkčný.

Vychovávateľa v spolupráci s deťmi spísali aj interné pravidlá trestov. S každým dieťaťom si detailne prešli pravidlá, a aj pri uložení dieťaťu vysvetlia, za čo je trest uložený. Vychovávateľa sa snažia s deťmi rozobrať, čo viedlo k zlému správaniu. Pri zložitých situáciách sa vec rieši aj so psychológom a riaditeľom.

2.3.4. Vreckové

V prípade samostatne usporiadaných skupín pracovník ekonomického oddelenia raz mesačne odovzdá zodpovedajúcu sumu v hotovosti vychovávateľovi skupiny, ktorý následne vypláca vreckové deťom.²⁴ U všetkých detí spravuje vreckové vychovávateľ takým spôsobom, že toto vreckové postupne deťom vydáva (nie jednorazovo), a to najmä z dôvodu zlého hospodárenia detí a obavy, že deti vreckové ihneď minú. Každé dieťa svojim podpisom potvrdí prevzatie vreckového (jeho časti).

Dieťaťu, ktoré je dostatočne intelektuálne a vôľovo vyspelé, by však mala byť ponúknutá možnosť spravovať svoje financie viac-menej samostatne.²⁵ Spravovanie vlastných financií je jednou z kľúčových kompetencií pre nezávislý život v budúcnosti detí. Zariadenie by jej preto malo venovať dostatočnú pozornosť a postupne prenášať zodpovednosť za správu vlastných financií na deti a zároveň zvyšovať ich finančnú gramotnosť, napr. prostredníctvom prednášok a školení.

Vreckové pre dieťa, ktoré je umiestnené v profesionálnej náhradnej rodine, zasiela ekonomické oddelenie CDR podľa podkladu od sociálneho pracovníka na osobný účet profesionálneho náhradného rodiča. Ten odovzdá dieťaťu sumu vreckového, dieťa zároveň podpíše prevzatie vreckového. Dieťaťu v profesionálnej náhradnej rodine je vyplácané vreckové každý mesiac.

So súhlasom dieťaťa získaným spôsobom primeraným jeho veku a rozumovej vyspelosti sa z vreckového tvoria úspory – v takom prípade časť sumy vreckového je pravidelne poukazovaná na osobný účet dieťaťa.

Ku kráteniu vreckového dochádza len zo zákonných dôvodov, napr. v prípade, ak napr. deti niečo úmyselne poškodia, prípadne pri nedovolenom opustení zariadenia.²⁶

²⁴ § 66 a nasl. Zákona č. 305/2005 Z. z. a § 23 Vyhlášky č. 103/2018 Z. z. Vyhláška Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

²⁵ § 66 ods. 2 a 3 Zákona č. 305/2005 Z. z.: „(1) O spôsobe využitia vreckového rozhoduje dieťa; dieťaťu sa poskytuje potrebná pomoc zohľadňujúca jeho vek a rozumovú vyspelosť. (3) Ak je to vhodné alebo účelné, vreckové možno poskytnúť dieťaťu vo viacerých splátkach v mesiaci alebo so súhlasom dieťaťa možno vreckové alebo jeho časť uschovať na určitý čas.“

²⁶ § 66 ods. 5 Zákona č. 305/2005 Z. z.: „Suma vreckového ustanovená na mesiac sa znižuje o pomernú sumu vreckového pripadajúcu na počet dní, počas ktorých sa dieťa zdržiavalo bez súhlasu mimo centra.“

Opatrenia komisára pre deti

5. Umožniť deťom spravovať vlastné financie v závislosti od ich rozumovej a vôľovej vyspelosti samostatne.

Termín plnenia: bezodkladne

2.3.5. Mechanizmus sťažností

V zariadení sa nachádza schránka, do ktorej deti môžu dávať rôzne podnety (sťažnosti). Schránka je umiestnená vo verejných spoločenských priestoroch zariadenia, deti k nej majú prístup a sú oboznámené s postupom riešenia sťažností. V zmysle rozhovorov, deti schránku využívajú. Schránku otvára vždy sociálny pracovník, pričom podané podnety prešetruje riaditeľ zariadenia v súčinnosti s ostatnými zamestnancami CDR. Schránku hodnotia deti aj zariadenie ako účelnú, v minulosti prostredníctvom nej bolo odhalené násilie vychovávateľa, ktorý už v zariadení nepracuje. Využívanie schránky hodnotíme ako veľmi **pozitívne**.

Z rozhovorov so zamestnancami CDR však vyplynulo, že deti v profesionálnych rodinách nemajú kontakt na bezpečnú osobu v prípade, že by sa dieťa dostalo do krízovej situácie. Zo spisovej dokumentácie je zrejmé, že v profesionálnych rodinách sú vykonávané pravidelné návštevy, minimálne raz za mesiac, zároveň je zrejmé, že tým dochádza najmä k podpore pre profesionálnych rodičov, pre ktorých je sociálny pracovník vstupujúci do rodiny známou kontaktnou osobou. Na tohto sociálneho pracovníka deti v profesionálnej rodine nemajú kontakt, respektíve nemajú inú kontaktnú osobu v prípade vzniku možného problému, v ktorom by potrebovali náležitú podporu, pomoc.

Zariadenie nemá určeného tzv. dôverníka (t.j. osoba, ktorej môžu nahlásiť problémy a majú s ňou dôverný vzťah), ale prirodzene deti nahlasujú problémy svojim vychovávateľom, alebo psychológovi, preto aktuálne nie je potrebné určovať konkrétnu osobu ako dôverníka.

V zariadení absentuje zverejnenie kontaktných informácií na dozorujúce orgány a kontrolujúce subjekty, (ako napr. komisár pre deti, verejný ochranca práv, ÚPSVaR, Generálna prokuratúra SR, polícia). Súčasne deti neboli oboznámené o možnosti kontaktovať takéto orgány v prípade potreby. Napriek faktu, že deti majú voľne dostupné zariadenia s pripojením na internet, je vhodné ich účelovo špecificky informovať o mechanizmoch sťažností a kontaktoch na externé nezávislé orgány, ideálne tieto zverejniť na tabuli v spoločných priestoroch.²⁷

²⁷ „Ve všech zařízeních sociální péče by měl existovat účinný interní mechanismus pro podávání stížností a rezidenti by měli mít také možnost podávat stížnosti nezávislému externímu orgánu, který je oprávněn přímo přijímat důvěrné stížnosti a vydávat potřebná doporučení. Stížnosti adresované správě zařízení by měly být zaznamenány v určeném registru.“ Rada Európy / Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT), Informačný prehľad: Osoby zbavené slobody v zariadeniach sociálnej starostlivosti. Bod 34. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680a8ae64>.

Opatrenia komisára pre deti

6. Zabezpečenie naplnenia potreby blízkej osoby pre deti nachádzajúce sa v profesionálnych rodinách - zabezpečiť bezpečný kontakt (dôverníka) pre tieto deti v zariadení, v prípade krízovej situácie.

Termín plnenia: bezodkladne

7. Zabezpečiť zverejnenie kontaktov na nezávislé dozorujúce a kontrolné orgány a inštitúcie, a súčasne poučiť a informovať deti o možnostiach podávať sťažnosti a podnety týmto externým subjektom (aj deťom v profesionálnych rodinách).

Termín plnenia: bezodkladne

2.3.6. Individualizácia jednotlivcov

Zariadenie ponecháva možnosť deťom rozhodovať o bežných každodenných záležitostiach primerane svojmu veku, rozumovej a vôľovej vyspelosti. Deti si môžu upravovať vzhľad tak, ako uznajú za vhodné, podľa svojich vlastných preferencií.

V zariadení sa monitoringom nezistili akékoľvek obmedzenia vzhľadu (účes, piercing, tetovanie a pod.), alebo štýlu obliekania. Zamestnanci CDR korigujú deti len v nevyhnutných prípadoch, napr. z dôvodu nevhodného oblečenia vzhľadom na počasie, alebo z dôvodu vhodnosti pre určitú príležitosť.

Deti majú možnosť seberealizácie aj prostredníctvom chovu drobných zvierat v zariadení, pričom zariadenie malo v minulosti záujem chovať v areáli aj väčšie domáce zvieratá, čo však nebolo umožnené vzhľadom na hygienické požiadavky.

Zariadenie rešpektuje deti aj v oblasti rozvoja vzťahov, zabezpečuje starším deťom aj odbornú sexuálnu výchovu, prostredníctvom špeciálnej pedagogičky, zdravotnej sestry a psychologičky. Komunikácia je otvorená aj v otázkach sexuálnej orientácie, vierovyznania a mnohých iných, pričom deti rešpektujú a snažia sa im vytvárať pocit bezpečia a akceptácie za každých okolností.²⁸ Uvedený postup zariadenia hodnotíme **ako príklad dobrej praxe**.

2.3.7. Vedenie spisovej dokumentácie

Zariadenie je povinné viesť spisovú dokumentáciu o dieťati a plnoletej fyzickej osobe, pre ktoré sú vykonávané opatrenia podľa Zákona č. 305/2005 Z. z.²⁹

²⁸ Článok 14 Dohovoru o právach dieťaťa „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva.“

²⁹ § 96b Zákona č. 305/2005 Z. z.

Konštatuje sa, že CDR vedie spisovú dokumentáciu v súlade s ustanovením citovaného zákona, spisová dokumentácie zodpovedá potrebným obsahovým a formálnym náležitostiam, je vedená priehľadne pre flexibilný výkon.

2.4. Prostredie a materiálne podmienky zariadenia

2.4.1. Vonkajšie priestory zariadenia a umiestnenie

CDR sa nachádza v obci Necpaly vzdialenej asi 12 km od mesta Martin, v prírodnom prostredí. V obci sa nachádza základná aj materská škola, zastávka do najbližšieho väčšieho mesta Martin je vzdialená približne 200 metrov, pričom verejná doprava premáva pravidelne.

Dobrá dostupnosť do okolitých miest poskytuje deťom dostatočné občianke vybavenie, čo umožňuje deťom napĺňanie ich komunitných potrieb a eliminuje riziko stigmatizácie.

Kmeňová budova centra (*kde sa vykonávajú opatrenia pobytovou formou*) je účelovo postavený objekt. Pozostáva z dvoch krídel (východného a západného) a spojovacieho trojpodlažného vestibulu. Nachádzajú sa v nej skladové priestory, reprezentatívne a rokovacie priestory, priestory určené na voľnočasové aktivity, priestory pre odborný tím a administratívu, priestory pre samostatne usporiadané skupiny, ďalšie väčšie i menšie obytné jednotky. Vstupná brána do zariadenia býva otvorená počas dňa, ako to bolo aj v čase návštevy.

V areáli je k dispozícii veľká telocvičňa, a basketbalové ihrisko (prípadne slúžiace na iné športy). Deti, najmä mladšie, areál zariadenia aktívne využívajú na voľnočasové aktivity.

Obrázok č. 1: CDR Necpaly – hlavná budova

2.4.2. Priestory pre skupiny

Každá samostatná skupina (*v zariadení sú dve*) má dva vchody – z vestibulu a z dvora (cez únikový východ). Priestory skupín disponujú miestnosťou s výlevkou, oddelenými sociálnymi zariadeniami pre chlapcov a pre dievčatá, kompletne vybavenou kuchyňou, jedálňou, obývačkou a štyrmi detskými izbami.

V každej detskej izbe sú tri postele. Každé dieťa má svoju skriňu, kde si ukladá svoje oblečenie a osobné veci. V izbách je umiestnený aj písací stôl. Chlapci a dievčatá majú spoločnú izbu iba v prípade, že ide o súrodencov. Detské izby pôsobili príjemným, útulným dojmom a obsahovali množstvo osobných vecí detí, deti si ich mohli čiastočne upraviť podľa svojich predstáv. Dvere na detských izbách sa z bezpečnostných dôvodov nezamykajú – ani nie je umožnené ich deťmi zamknúť.

Stravovanie detí je zabezpečené od pondelka do piatku v školských zariadeniach (len obed). Cez prázdniny a vo sviatky sa na samostatných skupinách deti s vychovávateľmi dohodnú, čo si navaria. Stravovanie v skupinách pripomína podmienky bežnej domácnosti. Deti mali možnosť sa spolupodieľať na výbere potravín pri nákupoch. Vychovávatelia varili s deťmi v závislosti od ich veku. Staršie deti si samostatne vedeli pripravovať jednoduché jedlá, vychovávatelia im v prípade potreby pomáhali.

Zariadenie sa snaží čo najviac minimalizovať inštitucionálne pôsobenie CDR. V priestoroch sa monitoringom nenašli žiadne mreže na oknách alebo dverách. Priestory v skupinách pôsobia rodinným dojmom. Priestory boli čisté, udržiavané, bez viditeľného zanedbania. Celkové vybavenie priestorov v skupinách hodnotíme veľmi pozitívne.

Deti sa môžu po zariadení voľne pohybovať, môžu sa navštevovať medzi skupinami, hrať sa v spoločenských priestoroch, prípadne vonku, čo bolo zrejmé aj počas návštevy CDR. V čase návštevy chodili v zariadení niektoré deti bosé, pričom na chodbách sa nekúrilo a zem bola studená. Odporúčame dbať na vhodné prezúvanie detí na chodbách, najmä v zimných mesiacoch.

V zariadení sa nenachádzajú kamerové zariadenia, prípadne iné snímače.

Obrázok č. 2: Obývačka v priestoroch samostatne usporiadanej skupiny

Obrázok č. 3 a 4: Kuchyňa a obývačka na samostatne usporiadaných skupinách

2.4.3. Priestory určené na osobnú hygienu

Priestory na osobnú hygienu sú pre chlapcov aj dievčatá oddelené. Sociálne zariadenia boli čisté a zachovalé, poskytujúce dostatok priestoru.

Dvere na sociálnych zariadeniach nie je možné z bezpečnostných dôvodov zamknúť. Vane a sprchy sú opatrené závesmi a podľa informácií od zamestnancov, personál dbá na zachovanie súkromia detí pri osobnej hygiene.

Toalety a kúpeľne by však mali byť vybavené prvkami na ochranu súkromia.³⁰ V závislosti od rozumovej a vôľovej vyspelosti dieťaťa, by dieťa malo mať možnosť uzamknúť sa počas hygieny, napríklad pomocou otočných zámkov, ktoré môže personál z bezpečnostných dôvodov otvoriť zvonku.

Obrázok č. 5: Kúpeľňa

Opatrenie komisára pre deti

8. Zabezpečenie možnosti uzamykania sa v priestoroch kúpeľní, toaliet, napr. formou otočných zámkov, ktoré v prípade potreby je možné z vonku otvoriť.

Termín plnenia: do 6 mesiacov

2.5. Personál zariadenia

V kontexte platnej schémy organizačnej štruktúry účinnej od 01.01.2024 je v zariadení vytvorených 8 pracovných miest s pozíciou sociálny pracovník, vrátane pozície asistent sociálnej práce, z toho 1 sociálny pracovník zastáva pracovnú pozíciu vedúceho úseku starostlivosti o deti, 1 sociálny pracovník zastáva pracovnú pozíciu vedúceho úseku Centra podpory pre profesionálnych rodičov, 1 sociálny pracovník pracuje priamo s deťmi umiestnenými v profesionálnych rodinách, 1 sociálny pracovník pracuje priamo s mladými dospelými z centra, 1 sociálny pracovník zabezpečuje starostlivosť o deti a ich rodičov nachádzajúcich sa v zariadení na takzvaných dobrovoľných pobytoch, 3 sociálny pracovníci/asistenti sociálnej práce pôsobia v CDR v rámci národného projektu Rozvoj výkonu opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, za účelom výkonu ambulantnej a terénnej formy práce s rodinou.

³⁰ „Každý rezident by mal mať svoj osobný uzamykatelný priestor, ve ktorom si môže uchovávať své osobné veci, a mal by se moci oblékať, svaťkať, umýť, osprchovať a vykúpať v podmínkách respektujúcich jeho intimitu.“ Rada Európy / Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT), Informačný prehľad: Osoby zbavené slobody v zariadeniach sociálnej starostlivosti. Bod 10. Dostupné na: <https://rm.coe.int/1680a8ae64>.

Ak zariadenie vykonáva opatrenia pobytovou formou, na jedného sociálneho pracovníka pripadá najviac 25 detí.³¹ Z uvedeného vyplýva, že pri kapacite zariadenia tohto centra 70 miest, zodpovedá počet sociálnych pracovníkov počtu najmenej 3 sociálnych pracovníkov.

V čase monitoringu bol vykonaný rozhovor so sociálnou pracovníčkou zastávajúcu pozíciu vedúcej úseku Centra podpory profesionálnych rodičov. Zároveň boli náhodne vybrané k nahliadnutiu 3 spisové dokumentácie maloletých detí umiestnených v CDR, z toho v organizačnom útvare CDR na samostatne usporiadanej skupine umiestnené 1 maloleté dieťa a v organizačnom útvare centra v profesionálnych rodinách umiestnené dve maloleté deti.

K dátumu vykonaného monitoringu bolo v CDR Necpaly zamestnaných 14 profesionálnych rodičov, z počtu 15 schválených pracovných miest je teda 1 pracovné miesto evidované zatiaľ ako neobsadené. Na mieste bolo zistené, že CDR má na svojej web stránke vyhlásené výberové konanie na obsadenie tohto pracovného miesta.

Zariadenie poskytuje zamestnancom podporu vo vzdelávaní, preškoľovaní, poskytuje supervízie – zamestnanci sú veľmi spokojní s formou vzdelávania, čo vyplynulo aj z rozhovorov, čo má určite aj pozitívny vplyv na nízku fluktuáciu personálu. Pre zamestnancov je v zariadení poskytovaný plán supervízií v rozsahu 4 hodiny na rok na zamestnanca, skupinové supervízie v rozsahu 8 hodín.

Z rozhovorov s personálom zariadenia vyplýva, že 1 psychológ na 30 detí³² nie je dostatočný, v súčasnej dobe častých psychických problémov detí, najmä dospelých detí. Deti majú problém si so psychológom vybudovať bližší dôverný vzťah, následkom čoho je, že psychologická podpora detí nemôže byť úplne efektívna. Zariadenie by privítalo možnosť podpory v tejto oblasti.

Opatrenie komisára pre deti

9. **Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR + Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny**: Zabezpečiť navýšenie počtu psychológov v centrách pre deti a rodiny, vzhľadom k tomu, že súčasná legislatívna úprava, ktorá zariadeniu umožňuje zamestnať 1 psychológa na 30 detí, sa javí ako nedostatočná.

Termín plnenia: do 6 mesiacov

³¹ § 5 ods. 4 Vyhlášky č. 103/2018 Z. z. Vyhláška Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

³² V zmysle § 5 ods. 4 Vyhlášky č. 103/2018 Z. z. Vyhláška Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

3. Prehľad opatrení komisára pre deti a príkladov dobrej praxe

3.1. Prehľad opatrení

Termín plnenia	Prijaté opatrenie
Bezodkladne	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="448 454 1418 741">• Ministerstvo spravodlivosti SR: Analyzovať aktuálny stav rýchlosti a efektívnosti súdnych konaní o nariadení neodkladného opatrenia, uložení výchovného opatrenia, nariadení ústavnej starostlivosti vo veciach umiestnenia dieťaťa do zariadenia³³ (ako aj konaní o ich zrušení) a vykonať opatrenia potrebné k zabezpečeniu nápravy zistených nedostatkov. (Opatrenie č. 4, bod 2.2.1.) <li data-bbox="448 741 1418 1039">• CDR: Prehodnotiť vnútornú politiku odoberania mobilných telefónov. Zariadenie by malo umožniť dieťaťu nad 15 rokov disponovať telefónom bez zásadnejších obmedzení. Obmedzenie používania telefónov môže byť uplatňované, ale malo by byť individualizované a určené na základe konkrétnych pravidiel, a to najmä v prípade detí mladších ako 15 rokov. (Opatrenie č. 5, bod 2.2.3.) <li data-bbox="448 1039 1418 1207">• CDR: Umožniť deťom spravovať vlastné financie v závislosti od ich rozumovej a vôľovej vyspelosti samostatne. (Opatrenie č. 6, bod 2.3.4.) <li data-bbox="448 1207 1418 1424">• CDR: Zabezpečenie naplnenia potreby blízkej osoby pre deti nachádzajúce sa v profesionálnych rodinách - zabezpečiť bezpečný kontakt (dôverníka) pre tieto deti v zariadení, v prípade krízovej situácie. (Opatrenie č. 8, bod 2.3.5.) <li data-bbox="448 1424 1418 1630">• CDR: Zabezpečiť zverejnenie kontaktov na nezávislé dozorujúce a kontrolné orgány a inštitúcie, a súčasne poučiť a informovať deti o možnostiach podávať sťažnosti a podnety týmto externým subjektom (aj deťom v profesionálnych rodinách). (Opatrenie č. 8, bod 2.3.5.)
Priebežne	<ul style="list-style-type: none"> <li data-bbox="448 1648 1418 1890">• CDR: Dbať na zachovanie súrodeneckých väzieb, minimalizovať presúvanie a rozdeľovanie súrodencov v rámci organizačných zložiek zariadenia; vždy voliť rozdelenie súrodencov len ako krajné riešenie, v záujme napr. ich lepšieho vzájomného vychádzania, a pravidelne preverovať, či v prípade rozdelenia súrodencov do samostatných skupín sú súrodenecké väzby zachované; (Opatrenie č. 2, bod 2.1.2.)

³³ § 49 ods. 1 Zákona č. 305/2005 Z. z.

	<ul style="list-style-type: none"> • CDR: Zabezpečiť vzdelávanie zamestnancov centra v otázke vyhodnocovania súrodeneckých väzieb, spôsobe udržiavania súrodeneckých väzieb v rámci vnútornej štruktúry zariadenia. (Opatrenie č. 3, bod 2.1.2.)
Do 6 mesiacov	<ul style="list-style-type: none"> • CDR: Zabezpečenie možnosti uzamykania sa v priestoroch kúpeľní, toaliet, napr. formou otočných zámkov, ktoré v prípade potreby je možné z vonku otvoriť. (Opatrenie č. 10, bod. 2.4.3.) • Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR + Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny: Zabezpečiť navýšenie počtu psychológov v centrách pre deti a rodiny, vzhľadom k tomu, že súčasná legislatívna úprava, ktorá zariadeniu umožňuje zamestnať 1 psychológa na 30 detí, sa javí ako nedostatočná. (Opatrenie č. 11, bod 2.5)

3.2. Prehľad príkladov dobrej praxe (tzv. good practices)

1.	Zloženie samostatne usporiadaných skupín zariadenie realizovalo konkrétnym postupom, pri ktorom deti v súkromí uvádzali, s ktorým zamestnancom (vychovávateľom) by chceli byť na skupine. Následne vedenie s vychovávateľmi vyhodnocovalo závery a kreovalo v zmysle nich zloženie skupín v CDR. Uvedený postup výrazne napomáha k budovaniu bližších vzťahových väzieb medzi deťmi a vychovávateľmi. (bod 2.1.1)
2.	V CDR bol vytvorený projekt „káva s riaditeľom“, kde sa riaditeľ na káve stretne s každým chovancom, ktorý dovŕšil 15 rokov a nastaví si individuálny plán osamostatnenia do 18 rokov. Tento plán má 4 oblasti: a) duševná, b) vzťahová – fyzická, c) spirituálna d) pracovná. Plán sa uskutočňuje v spolupráci s vychovávateľmi a odborným tímom, pričom cieľom je, aby dieťa bolo v 18 rokoch úplne samostatné v oblasti samoobslužných činností a malo aj pracovné uplatnenie. (bod 2.1.1)
3.	Prístup zamestnankýň (sociálnych pracovníčok) CDR, ktoré hneď v úvode adaptačnej fázy a umiestnenia mal. dieťaťa do zariadenia zisťujú skutočné dôvody umiestnenia do zariadenia, najmä či nejde o umiestnenie z dôvodov nedostatočných majetkových pomerov. ³⁴ V jednom prípade zistili, že jeden z dôvodov umiestnenia dieťaťa do

³⁴ § 54 ods. 2 a ods. 3 Zákona č. 35/2006 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov: „(2) *Súd môže nariadiť ústavnú starostlivosť len vtedy, ak je výchova dieťaťa vážne ohrozená alebo vážne narušená, nie je možné dieťa zveriť do náhradnej osobnej starostlivosti alebo pestúnskej starostlivosti a*

a) dieťa je osvojiteľné a nie je možné ho zveriť do starostlivosti budúcich osvojiteľov alebo do starostlivosti fyzickej osoby podľa osobitného predpisu,

b) rodičia dieťaťa nežijú alebo im v starostlivosti o dieťa bráni závažná prekážka,

c) uložené výchovné opatrenie podľa § 37 ods. 3 nevedlo k náprave alebo

d) rodičia dieťaťa sú pozbavení výkonu rodičovských práv.

zariadenia sú hlavne bytové podmienky dieťaťa (*rozbité okná, nefunkčná pec a pod.*). Sociálne pracovníčky následne kontaktovali spolupracujúce občianske združenie a aj s ich pomocou zabezpečili výmenu okna a zbierku finančných prostriedkov na pec. Uvedené sa zrealizovalo v rámci 6 mesiacov, a bol podaný návrh na súd na zrušenie ústavnej starostlivosti. **(bod 2.2.1.)**

4. Zariadenie rešpektuje deti aj v oblasti rozvoja vzťahov, zabezpečuje starším deťom aj odbornú sexuálnu výchovu, prostredníctvom špeciálnej pedagogičky, zdravotnej sestry a psychologičky. Komunikácia je otvorená aj v otázkach sexuálnej orientácie, vierovyznania a mnohých iných, pričom deti rešpektujú a snažia sa im vytvárať pocit bezpečia a akceptácie za každých okolností.³⁵ **(bod 2.3.6.)**

(3) *Za vážne ohrozenie alebo vážne narušenie výchovy maloletého dieťaťa sa nepovažujú **nedostatočné bytové pomery alebo majetkové pomery** rodičov maloletého dieťaťa.*

³⁵ Článok 14 Dohovoru o právach dieťaťa „*Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva.*“